२३४५

इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ४३४४ वे २०१ (४५४)

ग्रंथ नाम ज्ञानेश्वरी

विषय म० वेदांत

"Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

मराठी - वेदांत

ज्ञानेश्वरी अध्याय

॥

८३४ : वे२०१

Joint project of the Rajawade Sansbodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

[illegible] तरिअवधानएकलेंदीजे:मगस
र्वसुखासिपात्रहोइजे:हेंप्रतिज्ञोत्तरमाझें:उघडआइकां: तरिश्रोति [illegible] बोलेंदे
ऊ:तुम्हांसर्वज्ञांसि [illegible] :देयाउ [illegible] माझि:विनवणिसलगि [illegible] कांजेंल
वेयाचेललेसरति:मनोरथांचेसफळपुरति:जरिमाहेरंश्रीमंतेंहोति:तुम्हांऐसि
[illegible] तुमचेयादिठिदियावीयेओलें:म्यांसिनले प्रसंनतेचमळे:तसाउलिदेखोनिलो
ले:श्रोताउ मिं जी: तुम्हिंसुधामृता [illegible] म्हणौनिआम्हिंस्वेच्छावाडौनिलाडें:ए
यांहिसलगिकरुंबिहें:तरिनिवनकेंपा [illegible] तिरिबाळकेंबोलबडांबोलिं:कांनाक वि
चुकिंपाउलिं:चोजकरुनिमाउलि:रिघे विजादि: हेविनविम्हांसंताचापडिदो:के
सेनिदिआम्हांवरिहो:याबहुवाणाकुसि [illegible] जिआहों:सलगिकरितः वांचुनिमा
ळियबोलतियेयोग्यते:सर्वज्ञमवाहेश्रोते:कांईदडयावरिसार्वतें:पढविति
जे: अवधारीआवडेतेसणीधुंडुरु:परिमहातेजेंसिंनधिरवेकाडकरुं:अ
घनावांनाहिंवागरुं:एसिरसाएकेदि: आहोहिमकरांसिविजणां:कांनादा
तुकाआइकवणें:लेणेंयांसिलेणें:केंदिंआथि: सांगापरिमळेंकांडतुरेंवा

(2)

मागें कवणिं गाइन्हावें ॥ दें गगनचि जडे आच्छवें ॥ ऐसें पवाडु के चा ॥११॥ ते
...दे अवधान धाए ॥ अणि म्हणां देषों दें वाए ॥ ऐसें वक्तु चक वणां तें आदे ॥ वि
चारिजो ॥१२॥ तऱ्हिं विश्व प्रगट तेया गभस्ति ॥ दाति वनि काई न किजे आर्ति ॥ कां तुळो
दकें अपांपति ॥ अर्घ्यु न दिजे ॥१३॥ प्रच्छन्न लिंमदन्ना वियाम्रत्नि ॥ अणि मिं डुबळा अर्वि
न्न असें भगति ॥ म्हणोनि बोल जऱ्हिं गंगावति ॥ तऱ्हिं स्वीकराल ॥१४॥ बाळक बापाचां
ताटिं रिगे ॥ अणि बापाचेंवि जेवूं लागे ॥ कीं तो संतोषले निवेगें ॥ सुख वोडवि ॥१५॥
तेसा मी जऱ्ही तुम्हां प्रति ॥ चावटे वरितसें बाळमति ॥ तऱ्ही तुम्हिं संतोषिजे ऐसि
जाति ॥ स्नेहाचिया ॥१६॥ अणि तणें आपुलपणां चें निमादें ॥ तुम्हिं संतघतल आदा
बोदें ॥ म्हणोनि केलिय सलगि वानादें ॥ हा मार तें म्हां ॥१७॥ आहो तानयाचि लागजा
१ टे ॥ तरि अधिकां पान्हा फुटे ॥ रोसें प्रेम दुणावटे ॥ पढीयें तेयाचें ॥१८॥ म्हणो निमज १
लें करुवांचे निबोलें ॥ तुमचें कृपालुपण निदलें चेइलें ॥ हें जि जाणवलें ॥ यालागि
बोलिला मिं ॥१९॥ एऱ्हविं वादिणें पिकविजत आहे चेपणि ॥ किं वारेया घाय तें आ
हाति वाणिं ॥ हां हो गगना सिवणि ॥ गुंफिजत असे ॥२०॥ आइका पाणिळ थिव

The Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(2A)

णेंनलगे:नवनितिंमाथुत्लानरिगे:तेविलाडिलेंवाषाणनिगे:देषौनिजेयातें:॥२१॥
दंभसोशाह्युबद्धलाडियेबाजे:शाहुमावळलेयांनिबांतनिजे:तोगितार्थुमच्हाटि
याबोलिजे:हापान्काइ:॥२२॥परिऐसांहिमजजोधिंवसा:तोसुडूतियाचिरकिआ
ग्रा:जेधिटिवकरुंनिभवाहृग्रा:पदियंतयांहाआवें:॥२३॥तरिआतांचंद्रापासोनिनि
ववितें:जेंअमृताइनिजिववितें:तेंणांअवधानेंकीजोवाढतें:मनोरथामाझेयां॥२४॥
कांजेंदिठिवाह्नेमचावरिषे:तेंसकळार्थसिधिमतिपिके:एहृविंकोंषेलातुन्मेषु
सुके:जरितुह्मासन्तुम्हिं:॥२५॥सहजेंतुह्मिंअवधारों:वगन्हवांहाएअवधानाचा
चारा:तरिहिंदेंपलतिअक्षरा:आमयांचीं:॥२६॥अर्थुबोलाचीवाटनपाए:तेथअ
भिप्राउचिअभिप्रायातेंविये:भावांचाफुलोराहोतुजाए:मतिवरि:॥२७॥म्हणोनि
संवादाचाराुवाफ्ळढळे:तरिहृदयाकाशासारस्वतेंओले:आणिश्रुताहुवितातरिविह्न
ले:माडलारसु:॥२८॥प्रहोवंडकानइवताकिरहाए:परितेहातवटिचं[illegible]आहे:म्ह
[illegible]वग[illegible]नानोदे:आतेनविपा:॥२९॥परिआतांआमतेंगांडोकरावें:ऐसें
हेंतांहुजिकाईसया[illegible]नवावें:काइंसाकडेंनिकांआर्थावें:सूत्रधारातें:॥३०॥

(3)

काईं । ठलयांचेयाकाज्ञानाचवि ः किं आपुलियेजाणिवेचिकळावाढवि ः म्हणौ
मिआम्ह्याठेवाठवि ः काइंकाजः ॥३१॥ तवंगुरुम्हणतिकाईजालें ः हें समस्तहिप्र
म्हांपातलें ः आतांसांघेंजंनिरूपिलें ः नारायणें ः ॥३२॥ श्रीभगवानुवाच ॥ इदंतुत
गुह्यतमंप्रवक्ष्याम्यनसूयवे ॥ ज्ञानंविज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्षसेऽशुभात् ॥१॥
एथसंताचेंस्तिंनिहत्तिदासें ः जीम्हणौनिजल्हासें ःअवधारांहस्तुऐसें ः बोलतेजाले
॥३३॥ नांअर्जुनांदें चिबिजः घुडूतिसांगिजेलतुजः जेंहेंअंतकरणिचेंगुजः जिवाचि
येः ॥३४॥ येणेंमानेंजिवाचें द्रिअंमोडा ःमगगुजकांपांमजसांगावें ः एसंकादिंस्वभा
वें ःकल्पिसिजरि ॥३५॥ तरिपरियेसंआज्ञा ः हेंआस्तचिचिसंज्ञा ः बोलिलियगोष्टि
चिअवज्ञा ः नेणसिकरूं ः ॥३६॥ म्हणौनियापणआपुलेंमोडो ः वरिनबोलणेंहिबो
२ लणेंघडो ः परिआमचियजिविचेंपडो ः तुझांजिविं ः ॥३७॥ अगाथनिक्रिरदुधगू २
ढ ः परिथानांन्हवेचिकिंगाड ः म्हणौनिसराकांसवितयाचिवाड ः जरिअनन्युमि
ळे ः ॥ ॥ सुद्धइंनिबिंकाढिलें ः मगनिरालालियेफमिंविंदुरिलें ः तरितंसांडिवि के
स्तुरिगलें ः म्हणौएकाइ ः ॥ ॥ यालागिसुमनुअणिशुद्धमति ः जोअनिंदकुअ

"Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

णिअनन्यगतिः पैं गोप्यही परि तयाअतिः चावळिजे सुरवंः ॥ ४० ॥ तरि ज्ञाता प्रस्तुत गुणिं
डूहिं : तें वाखुं निजाणिकनाहिं : म्हणौनि गुज तहिं न ज्ञांवाइं : लप तेनये ॥ ४१ ॥ ज्ञाता
केतिनावं नावागुज : म्हणतां कानडं हें ना आवडे ले तुज : तरि सो ग निज्ञान सहजः
विज्ञानेसिं : ॥ ४२ ॥ परि तें चिरे सैं न निवडे : जे सें भासवले षरें कुडें : मग काढिजे निवा
डें : पारिखुनियां : ॥ ४३ ॥ कांचांचा ... वे निसांडसें : सोडिजे पयपाणि राजहंसें : तुज
ज्ञान विज्ञान तेसें : वाटुनुदेउं : ॥ ४४ ॥ मग वारेयाचा धारसां : पडिला कोंडा नुरे विजेसा :
आणि अवेकणांचा आपेसा : राशि ...डे : ॥ ४५ ॥ तसि जे विवंचनां जाणितलयां साटिः
संसारु संसारीचिया गांठिः लाउनि बसवि पाटिं : मोक्षश्रियेचां : ॥ ४६ ॥ राजविद्या रा
जगुह्यं पवित्रमिदमुत्तमं ॥ प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययं ॥ २ ॥ जेया जाणणे
यां विद्यांचां गांविं : गुरुत्वाचि षाचार्यपदविः जें सकळ गुह्यांचा गोसांविं : पवित्रां रा
ऊ : ॥ ४७ ॥ आणि धर्माचें निज धाम : तें वि चि उत्तमांचें उत्तम : पैं जेया एतां नाहिं का
म : जन्मांतराचें : ॥ ४८ ॥ मोटकें गुरुमुषिं उदे जतदिसे : आणि हृदयीं स्वयंभ विअ
...तफावो लागतेसं : आपेसया : ॥ ४९ ॥ ते विचि पैं गा सुखाचां पाउटिं : चड

॥१८॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(५)

...रद्धे पिटिः मगा भेटले यां किरमिठिः भोगणेयांद्धिपडे ॥५०॥ परिभोगा त्रिये ऐलिक
टिलिये मेरः चित्त उभे गेले चि सुखा भरं ऐसें सुलभ आणि सोपारें वरि परब्रह्म ॥५१॥
पंगा आणि कदि एकयाचें जें हाता नाआलें तरि नवचे आणि अनुभविता कोल्हिं नवचे प
रिविट ढिना ॥५२॥ एथ्य जरि ते नार्कि का ऐसि...न घे सिद्धांका नां एवडि वस्तु हे लोका
उरलिके विपां ॥५३॥ तवं पवित्र ...ए आणि रम्य ते विचि सुखोपाए चि गम्य आणि
स्वयं सुख आणि धर्म्य वरि आपणपां जोडे ॥५४॥ ऐसा आवघा चि सुरवाडू आहे त
रिजनां के विउरों लाहे हा ठाउके चा वा... किर हाए परि न करा विंआई ढंके ॥५५॥ पाहे पं
डु धप वित्र आणि गाड पासिं व... याप...रा आड परि तें अह्वरुं निम्ह अशुद्ध
कांघ ति ॥५६॥ कां कमळकंदा आणि दर्दुरीं नांदणुं ऐकए कि विघरिं परि परागासवि
जेभ्रमरिं जवळिलां चिखलु चि उरे ॥५७॥ ना तरि निदिवां चांपरि वरिं लो...रु त त्ति
या आहा ति सहस्र वरि परि तथ वसो नि उपवास करिं कांद रिडें जियें ॥५८॥ अ

श्रद्दधानाः पुरुषाः धर्मस्यास्य परंतपः ॥ अप्राप्य मां निवर्तन्ते मृत्युसंसारवर्त्म

नि ॥३॥ ति सा हृदया मध्यें मिं धर्मु असतां सर्व सुखाचा आत्मारामु किं भ्रांता स्वि ३

(5A)

कांसु: विषयां वरि: ॥५९॥ बहु मृगजळ देषोनि डोळां; थुंकिजे अमृताचा गुळळा: तो
डिला परि सुबांधला गळां: भुक्ति लाभे: ॥६०॥ तेसि अहं मति चियाला, दिंद वडि; मातेंन व
पवति विबाधुडिं: म्हणोनि जन्मा मरणांचि दुथडि: ड डु ळितें वलिं: ॥६१॥ एऱ्हवि मि
तरि केसा: मुष प्रति भानु कां जेसा: कां दिनं दिसे न संरसा: वाणिवा न हें: ॥६२॥ मया त
तमिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्त्तिना ॥ मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्ववस्थितः ॥४॥ माझेया वि
स्तारलपणां नावें: हें जग विन ह्ले आघवें: जैसें दुध मुरालें स्वभावें: तें चि दहिं: ॥६३॥ कां
बिज चि जालें तरु: अथवा भांगार तें चि अळंकारु: तैसा मज एकाचा विस्तारु: तें हें
जग: ॥६४॥ हें अव्यक्तपण थिजलें: मग तें चि विश्वाकारें वोथिजलें: तैसें अमूर्त्त मू
र्त्ति विस्तारलें: मियां त्रैलोक्य जाणे: ॥६५॥ महदादि देहांतें: अंभ प्रबोधि दिसतें: पें म
झांवाइ बिंबतें: जे सें जळिं फेन: ॥६६॥ परि तया फेनाआंत पोतां: जें विजळ न दिसे
दुरुता: नां तरि स्वप्नि चियां अनकता: चेइ लयां नो हिजे: ॥६७॥ तेसिं भूतें जियें म
गाइं: बिंबलें तेयामाझि मिं नाहिं: या उपपत्ती उपाहिं: सांगीतलि यामागां ॥६८॥
म्हणौनि मिं बोलिजा बोलांचा अतिसो: न किजेयालागि हें असो: तरि मज अ... पें

अस्यो ठिजे ज्ञि: ।।७०।। नचमस्थानि भूतानि पयमयागमेश्वरं ।। भूतभृन्नच भूतस्थो
ममात्मा भूतभावनः ।।५।। आमचा प्रकृतिपैलिकडिलु भाऊ: जरि कल्पनेविण लाग
सि पाऊ: तरि मज माजि भूतें हें दिवाऊ: जें सर्व मिं म्हणोनि: ।।७१।। एऱ्हवीं तऱ्हीं संकल्प
(5) वियसां जवेळ: नावकति बैं जतिबुद्धि चे डोळे: म्हणौनि अखंडित विपरिज्ञा वळे:
भूत भिन्न ऐसें देख: ।।७२।। ते चि संकल्पाचि सांजें जें विपा । तें अखंडित चि आहे स्व
रूपें: जे संशंका जातष ऊलोपे: सापपणा मा विचें: ।।७३।। एऱ्हवीं तऱ्हीं हे ईखां तो नि
खवयं भः काई घडे या गाडुगयाचे नि मातीतिकां भः पणा तें कुलालम त्वि गर्भी: ज
मटले किं: ।।७४।। ना तरि सागरिचां पाणि: काई तरंगाचिया आहाति षाणि: ते अवा
४ तर करणि: वारेयाचि: ।।७५।। पाहें पां कापुसाचा पोटिं: का पडा चि होति काए पेटिं: ४
ते विण तेया चि या दिठि: कापड जाले किं: ।।७६।। ज हिं सोनें लेणां होउनि घडे: त
हिं तेयाचे सोनपण न मोडे । एर अळंकारु हें वरिचिलिकडे: लेतेयाचे निभा
वें: ।।७७।। सांगे पडिसादाचिं प्रत्युत्तरें: कां आरिसां जें आविष्करे । तें आपुलें
किं साचाकारें: तेथ चि होतें: ।।७८।। ते सिय निर्मळमा ज्ञां स्वरूपिं: जो भूतमा

(5A)

वनांआरोपिः तेयासितेयाचांचिंसंकल्पिं: म्हतो भासुअसे:॥७९॥ ते चिसंकल्पलि
निआहे तिपुरे: आणि म्हता भासु आधि चिसरे: मग स्वरूप उरे एकसरें: निषळ
माझें:॥८०॥ हें असो आगिं भरलियां भवं हि: जे सिया भवंतिया असति आडि:
ते सियाआधुलियाकल्पनां अवंडि: गमतिम्हतें॥८१॥ तेचिकल्पनां सांडुनिपा
हिं: तरि मिं म्हतिं म्हतें माझांगाईं: हेरु चि नि हि परिना हिं: कल्पावयाजोगें:॥८२॥ आ
तांमि एक म्हतां तें धरिता: अथवा म्हतां मा जि असतो: या संकल्पसं निपाता: आ
तु लिबालिया:॥८३॥ म्हणो निपरिये संगा यातुमा: मिं विश्वं सिं विश्वात्मा: जाया
लटकेया म्हतयामा: भाव्यु सदा:॥८४॥ रश्मिं चं निआंधारें: जैसें: न म्हतें चिमृगज
ळआभासे: मासोंगाइं म्हतजाततसें: आणि मातें विषा वि:॥८५॥ मिंयेपरिचा म्ह
रपावजु: परिसविं म्ह तिं सिं अभिन्नु: ते सेंड भा आणि भानु: एक चितें:॥८६॥
हा आमचा ऐश्वर्ययोगु: ज्ञवांद विला कि गाचांगु: आतां सांगे एथकां दिंलागु: म्ह
तभूतांचा असे:॥८७॥ गमजपासोनि म्हतें: आनें न म्ह तिहें निरुतें: आणि
हेंतें त्लेयां मातें: कां दें चिनमनी हो:॥८८॥ यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः

...महान्॥ तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानीत्युपधारय॥६॥ पैं गगन जेवडें तैसें:
पवनु गगनि तेवडाचि [illegible]: सहजें हालवलेयां वेगळा दिसे: एर्‍हविं गगन तें तो
॥८८॥ ऐसें भूतजात माझ्यां ठाइं: कल्पितां तरि आभासे कां हि: निर्वि[illegible]लिं मगना हिं:
तथ मि चि आघवें॥८९॥ म्हणौनि नाहिं असे: हें कल्पनेचि निसोरसें: जें कल्पना [illegible]
पि भ्रंशो: आणि कल्पनेसवें हारपे॥९०॥ तें चि कल्पितें मुदल जाए: तें कें असे नां हिं
आहे: म्हणौनि स्फुडू तितुं पाहें: द्वार ऐश्वर्ययोगु॥९१॥ ऐसिया प्रतीतिबोधसागरिं:
तुं आपणपयां तें कल्लोळु एकु करिं: मग यचि पासि तुं चराचरिं: तुं चि आहासि:
॥९२॥ या जाणणेयांचा चेऊ: तुज आला नां म्हणाति देऊ: तरि आतां हे तस्वप्नुवाउ:
जाले किं नां:॥९३॥ जरि हि पुढ तिज रि विपाए: बुद्धि कल्पनेचि झोंप हो ए: तरि अभे
५ डु बाधु जाए: स्वप्नीं पडिजे॥९४॥ म्हणौनि ये निडे चि वाट मोडे: निकल उद्बो ५
धाचेंचि आपणपें घडे: ऐसें वर्म आहे फुडें: तें दाउं निमाइ:॥९५॥ सर्वभूतानि के
कौंतेय प्रकृतिं यांति मामिकां॥ कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृजाम्यहं॥७॥
तरि धनुर्धरा धैर्या। निकें अवधान देइं धनंजया: पैं सर्वभूतां तें माया: करि हरि

(6)

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(6A)

गा:॥९६॥ जियेनांव कां प्रकृति: जे द्विविध सांगितली तुज प्रति:ए कि अष्टधा भेद व्यक्ति:
आणि जीवरूपा:॥९७॥ हा प्रकृति विषो आघवा:तुवां मागां परिसिला सेपांडवा:
म्हणोनि असो दाइ सांघावा:तहिं प्रकृति ते द:॥९८॥ तरि येमाझिये प्रकृति:महाक
ल्पांता चां अंति सर्व भूत व्यक्ति:ए क त्वा सिरेंति:॥९९॥ यीष्मां चां अंतिरसिं:स बिजे
तृणें जैसीं:मागुतिं भूमिसिं:सुलीणें होति:॥१००॥ कां वारिषियेद डें पिट:जे ह्मा सा
रदियेचा अणघाडू फिटे:तेह्मां घन जातछाइ:गगनिचें गगनिं:॥१०१॥ नातरि आकाशा
चियेपोटें:वायुनिवांत चि लपे:आणि तरंग ताहारपे:जलिं जे वि:॥१०२॥ अथवा जा
गीनलि येवलें: स्वप्न मनिचें मनिमावलें:ते सि प्रकृति मिलें:कल्पक्ष यिं:॥१०३॥ मग
कल्पा दिं पुढती:मिंचि सृजिं ए सि वदंति:तरि तिये विषिं निरुति:उपपत्ति आईक:
॥१०४॥ प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विसृजामि पुनः पुनः॥ भूतग्राममिमं कृत्स्नमवशं प्रकृते
र्वशात्॥८॥ तरि हे चि प्रकृति किरिटि:मिं स्वकीय सहजें अधिष्टिं:तेथ तंतु समवा
रपटिं:जे वि विणावण दीसे:॥५॥ जे सिं विरजेयाचे निसंगें:इवेचि आवलें जो
लागे:ते सि प्रकृति आंगा रिगे:सृष्टिपणाचेया:॥६॥ बीज जलाचि जवलिक

लाहे: आणि तें चित्राचे पक्षा खिंदोए: तसें करणें मज आहे: ह्मणौनि तोचि वेंदें: ॥८॥ अगा देंन
(७) गर राएं केलें: याम्हणौनियां कि स्वप्न आलें: परि निरुतें पातां काढु सिणलें: राया
चंदान: ॥९॥ आणि मिं ब्रह्म तिअधिष्ठीतां कैसें: ठिसा स्वप्नि जो असे: मग तो विश्वेश्वर:
जागृताव रवें: ॥१०॥ तरि स्वप्नें निजागृतियेला: काई पाडु दुःख तिपांडु सुता: किं स्वप्ना
माझि असतां: प्रवासु होए: ॥११॥ यालागि घवेया चा अक्षि प्राप्त काइ: जे हे ह्मतस्रष्टि
हिं चें कारणें: मज एक हिं करणें नाहिं: ऐसा अर्थु: ॥१२॥ ऐसि रायें अधिष्ठिलि प्रजा: व्याप
रें आपुलालिया काजा: तैसा ब्रह्म तिसं गुणमाझा: एर करणें तियेचें: ॥१३॥ पाहे पां र
णिचंद्रा चिया भेटि: समुद्र भरितें अपार दाटि: तेथ चंद्रासि काइ किरिटि: उपखाप
डे: ॥१४॥ जड परि जवळिका: लोह चालतां रि चा अळिका: कवणु सिणु भ्रामका: संन्नि
६ धानांचा: ॥१५॥ किं बहु नांया परि: मिं निज ब्रह्म तिअंगिकरिं: आणि ह्मतस्रष्टि एक स ६
रि: प्रसवों विलागे: ॥१६॥ जें हा ह्मतग्रामु आघवा: असे ब्रह्म तिअधिनु पांडवा: जे सि
बीजा चेया वेला पालवां: समर्थ ह्मि: ॥१७॥ नां तरि बाळा दि कां वयसां: गो[illegible]ा विदे
ह संगुका जैसा: अथवा घनावलि वेयसा: वारिषिये जेवि: ॥१८॥ कां स्वप्नां सिका आ

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai: Joint project

(२७)

रणनिद्रा॥ तैसि प्रकृति देनरेंद्रा॥ या अशेषा दिसतसमुद्रा॥ गोसावीणिगा॥१९॥
स्थावराजंगमा॥ स्थूळा अथवा सूक्ष्मा॥ हे बहु असो असतया मा॥ प्रकृति विस्रूळ॥२०॥
म्हणोनि मि तें हनस्रजावि॥ कां सृजिलि प्रकृति पाळावि॥ येंकरणें न ये तिआघवि॥ आ
मचेया आंगा॥२१॥ जळिचं डिके चिया पसरति वलि॥ तवाढिचे डुंनादिकेलि॥ ते विमा
तें पाउ निवलि॥ हूरिकर्मि॥॥१२२॥ न च मां तानि कर्माणि निबध्नंति धनंजय॥ उदासी
नवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु॥९॥ आणि खुटलयां सिंधु जळा वालोढुं॥ न शाके धरं
तें सेंधवा चा घाटू॥ तवि सकळ कर्मीं मि विसवढुं॥ काइ बाधी तिमातें॥२३॥ धुम्रेर जाचि
पिंजरि॥ वाजतया वायुतें धरिदावा करि॥ कां सूर्य बिंबामाझारि॥ आंधारे रिगे॥२४॥ हें
असो पर्वता चिय ह्रदयिचें॥ जविपर्जन्याचारांचे वनरखांचे॥ ते विकर्म जात प्रकृति
चें॥ न लगे मज॥२५॥ एऱ्हवि प्रकृतें विकारि॥ एकु मिं चि आहें अवधारि॥ परि उदा
सिनां चिया परि॥ करिनां करवि॥२६॥ दिपु ठेविला परिवरि॥ कव्हणातें निमिंना नि
वारि॥ आणि कवणा कवणीपरि॥ राहाटतें हिं नेणें॥२७॥ तो जैसा कां साक्षिभूतु॥
गृहव्यापार प्रवृत्ति हेतु॥ तैसा भूतकर्मि अनासक्तु॥ मिं भूतिं असे॥२८॥ हाए

Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(8)

ऊ चिअभिंग्राञ्ज पुडु तिपुडु तिः काईसांगों बोहिजपपत्तिः एथएक देळासुभद्रा
पतिः एतुलें जाणपें ॥२९॥ जें लोकचेष्टांसमस्तां ॥ जेसानिमित्त माझ्रकांसविता ॥ ते
साजगत्प्रभविंपांडुसुता ॥ हे जहोईन ॥१३०॥ मयाध्यक्षेण प्रकृतिः सूयते सचराच
रं ॥ हेतुनानेन कौंतेय जगद्विपरिवर्त्तते ॥१०॥ कांमियाअधिष्टिलियाप्रकृतिः होति
आहातिचराचरा ॥ वियासंप्रकृतिः म्हणौनिमीहेतु हेजपपत्तिः घडेंया ॥३१॥ आतांये
णेंजजिवडें निरुतेंः निहाळिपां ऐश्वर्ययोगातें ॥ जें माझांगहु म्हतेंः परिप्रकृतिंमिन
सें ॥३२॥ अथवा म्हतें माझांगहु ॥ आणि म्हतां माझि मिनां हिं ॥ यापुणों आंतकाहिं
चुकेनां किं ॥३३॥ हें सर्वस्वआम्हवेगळे ॥ परिहा विलेंगात्तें जजघड ॥ तरिआतांइंद्रि
यां देउनिकवाड ॥ हृदयीं लागिं ॥३४॥ हाडं सुजवें नयहाताः तवं माझें साचांकारेंप
पार्थाः न संपडे गा सर्वथाः जेविंम्हसिंकणु ॥३५॥ एहविं अनुमानांचेनि ऐसें ॥ अ
वडे किरकळेएसेंः परिमृगजळाचेनिओल्हासें ॥ काई म्हमितिमे ॥३६॥ जेसें जाळ
जळिंपांगिलें ॥ तथप्रति बिंबहि दिसे आंतडलें ॥ परिथडियेकाढुनिझाडिलें ॥ तेव्हां
बिंबकें सांघें ॥३७॥ तेसें बोलवारि वाचाबळें ॥ वायां चिम्हांकवतिप्रतिति चेडो

७ ... ७

(8A)

ळे: मग साचोकारेंया बोधावेळें: आथिनोंहोइजे: ॥३८॥ किंबहुनाभवाबिहा: आ
णिचाडआथि जरि मियां: तरि ह्मंहीमानुपपत्तीया: ज तन किजे: ॥३९॥ एऱ्हवि विव
धलीदिठिकवळे: तें चांदिणें यातेंम्हणों पिवळें: तेवि माझें स्वरूपिं निर्मळें: देषाल
दोषु: ॥४०॥ नांतरि ह्मारें विटाळलेंमृष: तेंहूं धातें म्हणे विष: तेवि अमानुषा मानुष:
मानालमातें: ॥४१॥ म्हणोनि पुडुतितें धनंजया: झणें विसंबसिया अभिप्राया: ज
यास्थूळ डिष्टिवायां: जाइजेलगा: ॥११॥ अवजानंति मां मूढा मानुषीं तनुमाश्रितं॥
परं भावमजानंतो मम भूतमहेश्वरं॥ ॥११॥ पें स्थूळदृष्टिदेषिजमातें: तें चिनदेषणें
जाणनिरुतें: जेसें स्वप्निचें निघमृतें: अमरांनाहिजे: ॥४२॥ तहिं स्थूळदृष्टिमूढ:
मातें जाणतिकिरदृढ: परि तें जाणणोंचि जाणणेंयोआड: रिगोनिगाके: ॥४३॥ जे सान
क्षत्राचे या आभासा: साटिं घातुकेला तयांहंसा: माझिरत्नबुद्धिचेया आशा: रि
गोनियां: ॥४५॥ सांगें गंगायाबुद्धि मृगजळ: टाकु निघालेयां चें कवणफळ: काई
सुरतरु म्हणोनि बाबुळ: सविलिंकरि: ॥४६॥ हा निळयाचा डुसरा: याबुद्धि हा
तुधायें विषारा: कां रत्नें म्हणोनि गारा: वेंचिजति: ॥४७॥ अथवा निधानहें अक

(९) टलें: म्हणौनि षदिरांगार षोळे घातलें: कां साउलिनें ण तों घातलें: उ हां सिद्धें ।४८।
ते विर्सी म्हणौनि प्रपंचिं: जिहिं बुडि दिधलि हेत निश्चयाचि: चंद्रासाटिं जे विज्ञ
तौ ळिचिं: डौंगा धरिलि: ।४९। ताहेत निश्चयें वायां गेला: जें साकवाणें एक कां जिप्पिये
ला: [illegible] मग परिणामु पाउं लागला: अम्हंता वा: ।५०। ते सों स्थूळा करिं नाडावें
तें: भर वसावा धोनि चित्तें: पार्थि मज अविनाथातें: तरि कैंचा दिसें: ।५१। काइ पश्चि
मे समुद्राचेया तटा: निगोजत आदेहे विलिचाटा: किं कोंडा कांडितां सु भटा: कणु
आंडे: ।५२। तसें विकृरलें हें स्थूळ जाणितलियां मि जाणवत असें कवळ: काइ
फेनुपितां जळ: सेविलें होए: ।५३। म्हणौनि मा हलें निमना धर्मी: हें मीचि मानुनि
संभ्रमें: मग एथिचां जियें जन्म कर्में: तियं मज चि म्हणती: ।५४। एउलें नि अना
८ मानामे: मज अक्रियासि कर्मे: विदेहादेहधर्मे: आरोपिति: ।५५। मज आकार स्मू ८
न्या आकारु: निरुपाधिका उपचारु: विधिवर्जीता व्यवहारु: आचारादिक ।५६।
मज वर्णहीना वर्णु: गुणातिता सि गुणु: मज अचरणा चरणा: अपाणि या पाणि:
।५७। मज आमाना मान: सर्वगता सि स्थान: जैसें सेजें माझि वन: निदेला दे

तसें अश्रवणा श्रोत्र: मज अचक्षु सि नेत्र: अगात्रा गात्र: अरूपा रूप: ॥५९॥ मऊ
अव्यक्ता सि व्यक्ति: अनार्त्ता आर्ति: स्वयं दृष्टा दृष्टि: भाविति गा: ॥६०॥ मज अनावरणां
प्रावरण: अभूषणा भूता सि भूषण: सकळ कारणा कारण: देषतित: ॥६१॥ मज सद्द जातें
करिति: स्वयं भातें प्रतिष्ठिति: निरंतरा अह्नानिति: विसर्जिति: ॥६२॥ मिं सर्वदा स्वत सिं
धु: तो किं बाळु तरुणु वृद्धु: मज एकरूपा संबंधु: जाणति ऐसें: ॥६३॥ मज अद्वैतासि दुजें:
अकर्त्तया सि काजें: मि अभोक्ता कि भुंजें: ऐसें म्हणति: ॥६४॥ मज अकुळाचें कुळ वानि
ति: मज नित्याचें निनिधनें स्मिणति: मज सर्वांतराते कल्पिति: परिमित्र गा: ॥६५॥ मिं
स्वानंदाभिरामु: तेयासि आणि कां सुखाचा कामु: मी आघवेंचि ऐसा समु: किं एक देखि:
॥६६॥ मिं आत्मा एकु चराचरिं: किं म्हणति एकाचा अड लुकरि: आणि कोपोनि एकांते
मारिं: दं चि बाढविति: ॥६७॥ किं बहुना ऐसें समस्त: जे दमानुष धर्म प्राकृत: तेयावि
नाव मि ऐसें विपरित: ज्ञान तयाचें: ॥६८॥ जव अंआकारु एकु पुढां देषति: तव दादेऊ
देऊ एणें भावें भजति: मग तो चि विघडले यांटाकति: नादिं म्हणति: ॥६९॥ मातें एणें
एणें प्रकारें: जाणति मनुष्य एणें आकारें: म्हणौनि ज्ञान चि तें आंधारें: ज्ञाना सि
करि: ॥७०॥ मोघाशा मोघकर्माणो मोघज्ञाना विचेतस: ॥ राक्षसीमासुरीं चैव प्र

इतिमो हनी श्रिताः॥७०॥ यालागि जन्मलेचि तमोघः जे सेवारिषेयाविणमेघः कां मृग
जळाचे तरंगः डुरोनि पाहावेः॥७१॥ अथवा कोलोरिचे असिवारः नां तरि ळडंबरिचे
(१०) ओसिकारः किं गंधर्वनगरिचे आवारः आभासतिकांः॥७२॥ साबरि वादिन लिया सरळाः
वरि फळ नादिं आंतु पाकला; कां स्तन जाले गळांः सेळियजे सेः॥७३॥ तैसें मूर्खाचे तयां
जियालेंः अणिधिग कर्म तयाचें निफनलें जैसें साबरि फळ आलेंः घेपेना दिजेः॥७४॥
मग जें कांतपढिनलें; तें मां कडें नारियळ तोडिलें; कां आंधळ्या हातिं पडिलें मोतिं
जैसेंः॥७५॥ किं बहुनां तयाज्ञा स्त्रें; जे सिंकमारि हातिं दिधलीं शास्त्रें; कां अंत्यो चा मंत्रें;
बिड्डं कथिलिंः॥७६॥ तैसें ज्ञान जालें तयांः आणि जें कां दिंआचरलें गाधनंजयाः ते
आघवेचि गेलें वायां; जे चित्त हिनः॥७७॥ पैं तमोगुणाचि राजसिः जे सबुद्धि तंग्रसिं:
मनाचा वागघुसिः निद्राचरिः॥७८॥ तियेपरि तिवरि पडे जालेः म्हणौनि चित्ताचें निक
पाळे गेलें; वरि तामसि चयापडिलें; मुषामाझिः॥७९॥ जेथ आशा वियेलाळेः आतें दिं
साजि भलालेः तेवि चिसंता पावे वाकळेः अखंड चगाळिः॥८०॥ जे अनार्हाचें कानवे
ह्निं; आवालुवें चाटिति निगबाहिरि; जे प्रमाद पर्वति विदरिः सदाचि मातलि॥८१॥
जरहस्य चियादाढाः कस्या सां ज्ञानासि केरिति रगडाः जे अगस्तिं गमणारू ढांः

Joint property of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे

राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)

दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८

Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com